

A TÁRSASÁGI JOG ÁLTAL FELVETETT POLGÁRI JOGI KÉRDÉSEK

A jelen tanulmány elsősorban azokra az alapvetően polgári jogi kérdésekre összpontosít, amelyeket a Gazdasági társaságokról rendelkező 1997. évi CXLIV tv. (Gt.) vet fel. Tulajdonképpen arról van szó, hogy bizonyos esetekben a Ptk. és a Gt. „elmege egymás mellett”. A Gt. felvet olyan kérdéseket, amelyek részben vagy egészben a polgári jog területére tartoznak, de a polgári jog által adott megoldás nehézséget jelent a társasági jogban. Több ilyen kérdés is van, amelyek közül jelen előadás keretében három kérdést érintenék és ezekkel kapcsolatban fejtem ki álláspontomat, ami természetesen vitatható, de úgy gondolom, hogy ezekről a kérdésekről mindenképpen beszélni kell. Ha az általam javasolt megoldási mód vitatható is, de az biztos, hogy valamilyen megoldást találni kell, mert a probléma fenn áll.

1. A legtöbb kérdés talán az öröklési jog területén jelentkezik. A probléma abban nyilvánul meg, hogy van egy kétségtől valószínű értékű jog, legyen az üzletrész, részvény, vagy éppen nem jogi személyiségű gazdasági társaságban tagsági jog, amelynek a jogosultja meghal. Elvben a Ptk. szerint semmi gond nincsen, mert a meghalt személy jogutódja, vagy jogutódjai örökölni fogják az örökös vagyonaiba tartozó vagyontárgyakat, jogokat és kötelezettségeket. Ugyanakkor ezek a vagyoni értékű jogok társasági formától függően rendelkezhetnek bizonyos személyhez tapadó jelleggel, mert egy meghatározott gazdasági társaságban a jogelőd, az örökös tag volt. Az egyes társasági formáknál ez különböző formában jelenik meg.

a) a közkereseti társaságnál és a betéti társaságnál a tag halála megszünteti a tagsági viszonyt,

b) a korlátolt felelősségű társaságnál főszabály szerint a tagsági

viszony örökölheto, de a Gt. megengedi, hogy a tagok ezt a lehetőséget kizárják,

c) részvénytársaságnál ez a kérdés így nem vetődik fel, mert ott tulajdonképpen nem beszélhetünk tagsági viszonyról, ott a részvény, mint értékpapír öröklése vethet fel kérdéseket,

d) noha a kérdés kétségtelenül nem mondható gyakorlatinak, de öröklési esetek a közös vállalatnál is felvetődhetnek.

ad a) A közkereseti és betéti társaságnál a Gt. egyértelműen rendelkezik, amikor kimondja, hogy a tag halálával a tagsági viszony megszűnik. (Gt. 92. § f) pont.) Ugyanakkor ennek a rendelkezésnek a tükrében nehezen értelmezhető a Gt. 96. §-nak az a rendelkezése, hogy *„a meghalt tag örököse a társaság tagjaival történt megállapodás alapján a társaságba tagként”* beléphet. (96.-§. első mondat.) Ez kétségkívül igaz, de fölösleges kimondani, mert bárki, bármikor beléphet a társaságba, ha a tagokkal ebben megegyezett és a törvény minimális feltételeinek megfelel (nem egyéni vállalkozó, nem korlátlanul felelős tag más társaságban stb.) A Gt. 96.§ további része azt mondja: *„Megállapodás hiányában az örökössel történő elszámolásra a 95.§ rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni. A 95.§ szerint kell elszámolni a tag jogutódjával is, ha a jogutód úgy dönt, hogy nem válik a társaság tagjává”*. Ez a rendelkezés ellentmondásos, illetve – véleményünk szerint – nem alkalmazható.

Abban egyértelmű a Gt. hivatkozott rendelkezése, hogy a tag halálával a tagsági viszony megszűnik. Ez azt is jelenti, hogy a tagsági viszony nem örökölheto. Ilyen körülmények között az egyébként jogutód tagnak a társaságba tagként történő belépése, nem a jogelő tag tagsági viszonyának a folytatása, hanem új tag felvételét jelenti és mindazokat a lépéseket meg kell tenni, amelyeket az új tag felvételére a Gt. előír. (Társasági szerződésmódosítás, amibe pl. bele kell foglalni a tag vagyoni hozzájárulását és a vagyon rendelkezésre bocsátásának a módját stb.)

Véleményünk szerint a tag jogutódjának a társaságba történő belépése esetén sem mentesül a társaság attól a kötelezettségétől, amelyet a Gt. 95. § (1) bekezdése előír. E szerint *„a társaságtól megváló taggal a tagsági jogviszonya megszűnésének időpontjában fennálló állapot szerint kell elszámolni”*. Nem vitatjuk, hogy nem azonos körülmény az, hogy valakit a bíróság kizár a társaság

tagjai sorából, vagy pedig meghal, de egyéb polgári jogi, de társasági jogi szempontok is egyértelműen az örökösrel szembeni elszámolást indokolják. Ezek az indokok a teljesség igénye nélkül a következők:

- Ha elfogadjuk azt, hogy a meghalt tag jogutódja, amikor belép a társaságba új tagnak számít, akkor mint arra fentebb utaltunk, a társasági szerződésbe kötelező elemként meg kell határozni a tagok vagyoni hozzájárulását. A jelenlegi cégbírószági gyakorlat is ezt egyértelműen megköveteli. Pontos adat viszont csak akkor adható, ha az örökös (belépő tag) és a társaság elszámol egymással.
- A közkereseti társaságnál is a vagyoni hozzájárulás mértéke több esetben meghatározó lehet, mint pl. az adózott jövedelem szétosztásakor, vagy a veszteségviselés kérdésében való döntésnél. Ha nem számolnak el a meghalt tag örökösével, aki ugyan belép a társaságba, legalább is forma szerint nem meghatározható a vagyoni hozzájárulása. Az már csak színezi a helyzetet, hogy ha több örökös van és nem mindegyik örökös lép be tagként a társaságba, vagy nem mindegyik örökösrel állapodnak meg a tagok a belépést illetően.
- Az elszámolási kötelezettség mellett szól az a körülmény is, hogy leszármazói öröklés esetén a leszármazó is, és a túlélő házastárs is kérheti a túlélő házastárs haszonélvezeti jogának a megváltását. Ha az örökösrel, aki belép a társaságba nem számolnak el, akkor ezt a haszonélvezeti jogot nem lehet megváltani.
- Az sem elhanyagolható szempont, hogy az örökös felelősséggel tartozik az örökhagyó tartozásaiért. Ez a felelőssége azonban a hagyatéki tárgyaira korlátozódik, illetve annak értékéhez igazodik. Ha a kívülálló harmadik személy, mint hagyatéki hitelező lép fel a társaságba belépő örökösrel szemben, meg kell tudni állapítani a hagyatéki értékét, mert ez lesz az örökös felelősségének a felső határa és a társaságba tagként belépő örökös ilyen mértékig fog az

örökhagyó tartozásaiért felelni. Ha nem készítenek elszámolást, akkor ezt nem lehet megállapítani.

- Ugyancsak ezt az álláspontot erősíti, hogy hagyatéki eljárás a hagyatéék értékének a meghatározása nélkül elvileg lefolytatható, de az eljárási költségek már a hagyatéék értékéhez igazodnak.
- Az elszámolás mellőzése nehezen megoldható, vagy éppen séggel megoldhatatlan helyzetet eredményez a túlélő házastárs haszonélvezeti jogával összefüggésben is. Egyrészt a haszonélvező követelheti, hogy az örökrészt adják neki birtokba és a saját belátása szerint hasznosítsa azt. A Gt-nek nincs szabálya arra, hogy ilyen esetben, amikor a tagsági viszonyból származó jogosultságnak két jogosultja van, akkor hogyan történik a jogosultsággal való rendelkezés. Pl. az arról történő szavazásnál, amikor arról kell dönteni, hogy fizessenek-e osztalékot, vagy az adózott eredményt beruházási célra használják fel. Ha ugyanis osztalékot fizetnek, akkor az a haszonélvező tulajdonába megy át, mint a vagyoni értékű jog „haszna”, ha pedig az adózott eredményt beruházásra fordítják, akkor az „állagtulajdonos” tulajdona fog növekedni. Ez egyébként még élesebben vetődik fel a Kft. esetében.

Úgy gondolom az érveket még lehetne sorolni, de feltehetőleg a következtetés levonásához ennyi is elegendő.

A fentiek alapján véleményünk szerint a Gt. 96. §-ának az átgon-
dolására lenne szükség. Mindaddig azonban, amíg nem kerül sor a
törvény módosítására, azt tekintenénk helyes gyakorlatnak, ha a Gt.
96.§ harmadik mondatából – „a 95.§ szerint kell elszámolni a tag
jogutódjával is, ha a jogutód úgy dönt, hogy nem válik a társaság
tagjává” – csak az első fordulatot vennék figyelembe, vagyis minden
feltétel nélkül kellene a társaságnak a meghalt tag jogutódjával elszá-
molni. A hivatkozott mondat második fordulata azért is pontatlan,
mert lehet ugyan, hogy a tag úgy dönt, hogy a társaság tagjává kíván
válni, de a társaság tagjai meg úgy döntenek, hogy ezt nem akarják.
Legszélsőségesebb álláspontként sem jöhet ugyanis szóba az a vál-
tozat, hogy ha a meghalt tag jogutódja úgy dönt, hogy a társaság

tagjává kíván válni, akkor ezt a társaság köteles lenne tudomásul venni.

Az általunk helyesnek vélt megoldás egyértelművé tenné, hogy a meghalt tag örököse a társaság tartozásaiért – mint egyetemleges adóstárs jogutódja – csak a hagyatéki tartozásokért való felelősség szabályai szerint felelne. Ez tulajdonképpen igazságos is, mert a meghalt tag is csak a saját vagyonával felelne, és ez a vagyon száll át az örökösre vagy örökösökre és így a hitelezői igény nem csorbulna. Ha a meghalt tag örököse belép a társaságba, akkor viszont már nem mint örökös, hanem a Gt. 90.§ (3) bekezdés alapján, mint a társaság tagja lesz felelős és természetesen nem csak az örökölt, hanem egyéb vagyonával is köteles lesz helytállni.

A betéti társaság tagjánál ugyanezek a szempontok érvényesülnek. A kültag tekintetében pedig csak annyi a különbség, hogy a meghalt kültag örököse azzal az összeggel felel a társaság tartozásaiért, amilyen összeget a társaságtól kapott. A kültag ugyanis nem felel a társaság tartozásaiért, csak a betét szolgáltatására köteles. A társaság viszont saját vagyonával tartozik felelősséggel. Ha a társasági vagyonból a kültag örököse kivisz meghatározott összeget, ezzel csökken a társasági vagyon, és ha a megmaradt társasági vagyon nem fedezi a társaság tartozását, akkor ezzel az összeggel természetesen a kültag örököse felelősséggel tartozik.

ad.b) A Kft. üzletrész öröklésénél némileg eltérő a helyzet. Az eltérés elsősorban abból adódik, hogy a Gt. szabályaiból következően – kétségtelenül kissé következtelenül – lehetőség van arra, hogy a tag üzletrészének az örököse, a többi tag kifejezett hozzájárulása nélkül a Kft. tagjává váljon. Azért tartjuk ezt kissé következtetlennek, mert a Kft. kétségtelenül átmeneti társasági forma, mert részint személyegyesítő, részint pedig vagyonegyesítő társaság, ugyanakkor a Gt. több olyan rendelkezést tartalmaz, amely a személyegyesítő jelleget nyomatékosítja. Gondolunk itt elsősorban a nyilvános felhívás tilalmára, vagy pedig az üzletrész tekintetében a társaságot, tagot, vagy a taggyűlés által kijelölt személyt megillető elővásárlási jogra.

A Gt. 123. § (2) bekezdés f) pontja a társasági szerződés fakultatív részévé teszi, hogy jogutódlás esetén a tagok kizárhatják az üzletrész átszállását, illetve megosztását. A Gt. 139. §-a kifejezetten is kimond-

ja a tagsági viszony öröklését, természetesen abban az esetben, ha a társasági szerződés ezt nem zárta ki. A társasági szerződés megkötésekor a tagoknak „fogalmuk sincsen”, hogy ki lesz valamilyik tag örököse. Egyáltalán egy társaság alapításakor a tagok életszerűen nem gondolnak arra, hogy valamilyik tag meghal. Ettől függetlenül bármelyik tag bárkit végrendeleti örökösévé tehet és – esetleg a tagok a végrendeletről nem is tudnak – ezáltal, halála esetén az örökös a társaság tagjává válik. Ez azonban elsősorban társasági jogi és nem polgári jogi kérdés. Az viszont már polgári jogi kérdés, hogy az örökös akkor is tagja lesz egy társaságnak, – ahonnan egyébként nem is lehet kilépni – ha neki esze ágában sincs a társaság tagja lenni. A Gt. csak a tag jogutód nélküli megszűnése esetére írja elő az üzletrésznek a társaság általi megváltási kötelezettségét. Ha a társasági szerződés kizárja, hogy a tagsági viszony örökölhető legyen, akkor a társasági szerződésnek rendelkezni kell az üzletrésznek vagy a társaság vagy a tagok általi megváltásáról. Ilyen kötelezettsége a társaságnak nincsen abban az esetben, ha a tag örököse nem kíván a társaságba belépni. Színezheti a helyzetet, ha az állam, mint szükségképpeni törvényes örökös szerepel. A meghalt tag természetes személy örököse még ugyan megteheti, hogy az örökséget visszautasítja, de ez csak kiesési okot jelent és végső soron az állam lesz a szükségképpeni törvényes örökös, akit még a visszautasítás joga sem illet meg. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy ezek a kérdések ma még nem vagy csak igen ritkán jelennek meg, mivel gyakorlatilag szűk tizenöt éve működnek Magyarországon újra gazdasági társaságok és várhatóan ezután jelentkeznek nagyobb számban az örökléssel kapcsolatos jogviták és problematikus esetek.)

Feltételezve, hogy a tagok nem zárták ki az üzletrésznek a jogutódlási lehetőségét, ha a meghalt tagnak több örököse van, akkor az üzletrésznek vagy több tulajdonosa lesz és az örökösök kijelölik és bejelentik azt a tulajdonostársat, aki őket a társasággal szemben képviselni fogja. Másik megoldási lehetőség, hogy az üzletrészt megosztják. Ennek azonban természetes gátja lehet – főleg nagyobb számú örökös esetén –, hogy a megosztás során is be kell tartani a törzsbetétre vonatkozó előírásokat.

Ez a helyzet azonban csak akkor lesz ilyen egyszerűen ren-

dezhető, ha az örökösök között nincsen vita. Abban az esetben, ha pl. valamelyik törvényes örökös megtámadja a végrendeletet, vagy egyéb vita támad az örökösök között, pl. osztályrabocsátás, netán kitagadás, akkor az örökös mindaddig nem tudja helyét elfoglalni a társaságban, amíg a bíróság jogerősen a vitát közöttük nem rendezi. Az örökös viszont az ipso iure öröklési rendünknek megfelelően az örökhagyó halálának pillanatában a társaság tagjává válik, csak adott esetben nem lehet megállapítani, hogy ki az örökös. Ez a körülmény pedig megbéníthatja a társaság működését, mert természetesen az örökös a jogerős bírói döntésig nem tud részt venni a társaság tevékenységében, nem tud szavazni, sőt nem kell nagy fantázia hozzá, az is előfordulhat, hogy a társaság taggyűlése határozatképtelen lesz, tehát minden esetben csak második taggyűlés hozhat határozatokat; ez is azonban csak akkor lesz igaz, ha a társasági szerződés így rendelkezik. amennyiben a társasági szerződésbe ilyen rendelkezést nem vettek fel a tagok, akkor az örökösödési vita lezárásáig érdemi döntések több esetben nem hozhatók.

Véleményünk szerint ennél is bonyolultabb a helyzet akkor, ha a hagyatékon, túlélő házastárs haszonélvezeti joga áll fenn.

Túlélő házastárs esetében lehetőség van a haszonélvezeti jog megváltására. Ha a haszonélvezeti jogot megváltották, akkor a túlélő házastárs tulajdonostárs lesz és az üzletrész sorsa a fentieknek megfelelően úgy alakul, mint amikor több örökös lép a meghalt tag helyébe. Vagy közös tulajdonú üzletrész lesz, vagy pedig a társaság az üzletrészt megosztja. Mindez természetesen csak akkor alakul így, ha elfogadjuk, hogy a túlélő házastárs a megváltás esetében is örökösi minőségben szerepel. Igaz ugyan, hogy a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárása során – szemben a jogerős ítéletben megfogalmazott állásponttal – azt mondta, hogy ha az özvegy a haszonélvezetet megváltja, akkor helyzete állagörökösi helyzetté fordul át, de szerény véleményem szerint ez az álláspont is támadható, számos ellenérvet lehetne ez ellen felhozni. Itt és most azonban nem kívánok ennek a helyzetnek a taglalásába belemenni, mert jelentősen eltérne a megadott céltól, csak azért említettem meg ezt a helyzetet, hogy az alaphelyzetet ez még tovább bonyolíthatja.

Nem ennyire egyszerű a helyzet akkor, ha a haszonélvezeti jog megváltására jogosult személyek közül senki sem kéri a haszon-

élvezeti jog megváltását. Ebben az esetben, ha az üzletrész egyben marad, akkor az egész üzletrészen, ha pedig az üzletrészt megosztják, akkor az örökösök tulajdonába kerülő üzletrészeken a túlélő házastárs gyakorolja a haszonélvezeti jogát.

A Ptk. 157. §(2) bekezdése szerint: „a haszonélvezet fennállása alatt a tulajdonos a birtoklás, a használat és a hasznok szedésének jogát csak annyiban gyakorolhatja, amennyiben a haszonélvező e jogokkal nem él.” Nyitott kérdés, hogy a szavazati jog gyakorlása megilleti-e a túlélő házastársat vagy nem. Úgy gondolom, hogy a kérdést nem lehet egyértelműen igennel vagy nemmel megválaszolni.

Alapvetően két megoldás képzelhető el:

a) az egyik megoldás az lehet, hogy minden esetben a túlélő házastárs szavaz, de ha olyan döntéshez járul hozzá, amely veszélyezteti a társasági vagyont, akkor a Ptk. 161.§ analógiájára, vagyis, ha a haszonélvező a dolgot nem rendeltetésszerűen használja a tulajdonos végső soron a haszonélvezet felfüggesztését kérheti. Ebben az esetben ez a vita a társaságon kívül marad, a tulajdonos és a haszonélvező között lehet vita tárgya. Itt is kényszerűségből bizonyos egyszerűsítést kell alkalmazni. Megint csak jelezni kívánom, hogy a kérdés sokkal összetettebb, mint első rátekintésre látszik. Ugyanis lehet, hogy haszonélvező a kérdéses határozatot nem szavazta meg, de a többség megszavazta és az állagörökös arra hivatkozik, hogy a haszonélvező nem is igyekezett a társaság tagjait lebeszélni a véleménye szerint hátrányos döntés meghozataláról. Ugyancsak a Ptk. szerint a tulajdonosnak jogában áll tájékoztatást kérni a túlélő házastárstól, azon rendelkezés alapján, hogy a tulajdonos a haszonélvezeti jog gyakorlását ellenőrizheti.

b) A másik lehetőség, hogy a szavazati jog a tulajdonosnál marad. Ez esetben viszont a haszonélvező érdekeinek a védelmére igen csekély súlyú eszközök maradnak. A tulajdonosnak ahhoz fűződik érdeke, hogy a vállalkozás eredménye, vagy annak nagyobb hányada bent maradjon a vállalkozásban, vagyis ne kerüljön osztalékként szétosztásra, mert az osztalék nem vitásan a haszonélvezőt illeti meg, a társaság vagyonát növelő beruházás pedig az ő vagyoni gyarapodását szolgálja. Ilyen esetben a túlélő házastárs haszonélvezeti joga által elérni kívánt cél – a túlélő házastárs korábbi életnívójának

a biztosítása – gyakorlatilag nem valósul meg. Elvi lehetőségként a hasznélvező számára csak a joggal való visszaélés marad, ez az intézmény azonban gyakorlatilag aligha alkalmazható ilyen esetekben

c) Elméletileg szóba jöhetne olyan megoldás is, hogy megosztva – a tulajdonos és a hasznélvező – gyakorolják a szavazati jogot, ezt a lehetőséget azonban a Gt. nem ismeri és nem is igen valósítható meg.

Úgy gondolom, hogy a hasznélvezőnek kell biztosítani a szavazati jogot, mert végeredményben az ő felelőssége, hogy az üzletrészt megfelelően használja, hasznosítsa. Ettől függetlenül célszerű lenne a kérdést jogszabályban rendezni.

Elképzelhető megoldásként számba jöhetne a jelenlegi helyzet megfordítása. Vagyis automatikusan az örökös nem válhat a társaság tagjává. Természetesen annak nincsen akadálya, hogy az örökös belépjen a Kft-be, de ilyen esetben már egyrészt az örökösök egymás között, illetve túlélő házastárs hasznélvezete esetén a hasznélvezővel együttesen dönthetik el, hogy milyen megoldást alkalmazzanak. Ha az örökös nem kíván belépni a társaságba, akkor a társaság megváltási kötelezettségét kellene kimondani.

ad c) A részvénytársaságban jogokat biztosító részvény öröklése okozza talán a legkisebb fejtörést és gondot. A részvény – legalább is tipikusan – eleve forgalomba szánt értékpapír.

Ha a bemutatóra szóló részvényről van szó, akkor a jogutódlás gyakorlatilag nem vet fel különösebb nehézséget. Általában szokták mondani, de ez a bemutatóra szóló részvény öröklésére is igaz, hogy mindig az örököl, aki először lépett abba a helyiségbe, ahol az örökhagyó meghalt. Lehet, hogy objektíve nem jogszerűen, de mindig az tekintendő jogosultnak, aki a bemutatóra szóló részvényt birtokolja.

A névre szóló részvény esetében viszont – véleményünk szerint – a hagyatéki eljárás lefolytatása kötelező és csak az tekinthető örökösnek, akinek a részére a közjegyző a hagyatékot (részvényt) teljes hatállyal átadta. Véleményünk szerint módosítani kellene a hagyatéki eljárásról rendelkező 6/1958. (VI.4) IM rendelet 31. §-t és abban az esetben is kötelezővé kellene tenni a hagyatéki eljárás lefolytatását, amennyiben a hagyatékban névre szóló részvény található.

Ha túlélő házastárs haszonélvezeti joga terheli a részvényből is álló hagyatékot – véleményünk szerint – a megoldás ugyan az, mint az üzletész tekintetében.

A teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy dolgozói üzletészre illetve dolgozói részvényre annyiban eltérő szabályok vannak, hogy ha az örökös nem jogosult dolgozói üzletészre vagy részvényre, akkor az örökös a Gt-ben meghatározott időn belül, a dolgozói részvényre illetve dolgozói üzletészre jogosult személy részére elidegenítheti. Ha ez nem jár eredménnyel, akkor a társaságnak a részvényt, vagy üzletészt meg kell váltani.

ad d) Mint korábban utaltam rá ugyanezek a kérdések a közös vállalat tekintetében is előfordulhatnak. Tekintettel azonban arra, hogy közös vállalat – legalább is ismereteim szerint – alig működik ma Magyarországon, a még meglevő közös vállalatok is többségében azokból az időkből valók, amikor csak jogi személyek lehettek a tagjai, öröklési kérdések nem merülnek fel. A tételes szabály azonban gyakorlatilag a közkereseti társaságnál ismertetett szabályokkal lényegében azonos.

2. A társasági jognak másik igen érdekes kérdésköre a társasági szerződés érvénytelensége. Tekintettel arra, hogy a Gt. mögöttes jogterülete a Ptk., ebből az következne, hogy a Ptk-nak a szerződés érvénytelenségére vonatkozó szabályai a társasági szerződésre nézve is érvényesülnek. Ez azonban csak kis részben van így.

A Gt.16.§ (3) bekezdése szerint „a cégbejegyzést követően a társasági szerződés és annak módosítása érvénytelenségének a megállapítására a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló törvény (Ctv.) rendelkezései az irányadóak.”

A Ctv. 48.§-a pedig azt mondja, hogy jogerős cégbejegyzést követően a létesítő okirat illetve az arra vonatkozó módosítás érvénytelenségének megállapítása iránt a cég ellen a cég székhelye szerint illetékes megyei bíróság előtt per indítható. A perindítására az ügyész, valamint az jogosult, aki jogi érdekét valószínűsíti. A továbbiakban a Ctv. felsorolja, hogy perindításra mikor van lehetőség. Így

- ha a társasági szerződést nem foglalták közokiratba, illetve nem történt meg az ügyvédi ellenjegyzés

- a társasági szerződés nem tartalmazza
 - a cég nevét,
 - a tagok nevét,
 - a tagok vagyoni hozzájárulását,
 - cég jegyzett tőkéjét,
 - a tevékenységi körét, illetve
- ha a társasági szerződés jogszabályba ütközik.

Ezekből a rendelkezésekből a következő következtetések levonásának a lehetőségét látjuk.

- a) Annak nincsen érdemi jelentősége, csupán némi pontatlanságot mutat, hogy a Gt. cégbejegyzésről a Ctv. pedig jogerős cégbejegyzésről beszél, mert a cégbírószági bejegyzés ellen, amennyiben az a kérelemnek helyt ad, fellebbezésnek nincsen helye, tehát a bejegyző végzés meghozatalával illetve annak kézbesítésével a bejegyző végzés jogerőssé válik.
- b) Mind a Gt, mind a Ctv. rendelkezéséből viszont az is következik, hogy mindaddig, amíg a cégbírószág a céget nem jegyzi be, addig nincs akadálya annak, hogy a polgári jog általános szabályai szerint a társasági szerződés érvénytelenségének a megállapítása iránt az arra jogosult pert indítson. Ebben az esetben a Ptk-ban felsorolt érvénytelenségi okok jönnek figyelembe. Ez esetben az a probléma, hogy a cégbírószági bejegyzés a társasági szerződés benyújtását követő 30 illetve 60 napon belül megtörténik, az érvénytelenség megállapítására irányuló kereset alapján ennyi idő alatt az első tárgyalást ki sem tűzik. A két hivatkozott jogszabályból viszont szerintünk az következik, hogy nem a keresetnek kell a bírósághoz a cégbejegyzést megelőzően beérkezni, hanem az érvénytelenség megállapításának a lehetősége áll fenn a cégbejegyzést megelőző időben. Ez viszont gyakorlatilag azt jelenti, hogy a társasági szerződés érvénytelenségére a Ptk. rendelkezéseit nem lehet alkalmazni, tulajdonképpen az ismert „Mátyás királyi” feltétel áll be, hogy „adtam is meg nem is” Ezen a helyzeten akként lehetne vál-

toztatni, hogy a kereset benyújtását követően, ha annak helytállósága valószínűsíthető, akkor a cégbejegyzési eljárást fel kellene függeszteni. A polgári jog egyéb területein is alkalmazzuk ezt a megoldást. Most csak például a jegyző által birtokháborítás ügyében hozott határozat bírósági megtámadására utalunk.

A cégbejegyzést követően – mint azt fentebb láttuk lényegesen szűkebb a megtámadási lehetőség Ezek az okok „olyan durva hibái” a társasági szerződésnek, amelyek a bejegyzési eljárás alatt feltétlenül előjönnek és a cégbíróság a bejegyzést meg fogja tagadni, illetve hiánypótlási eljárás keretében pótoltatni fogja a hiányzó adatokat. Más szóval azt is lehet mondani, hogy ennek az alkalmazására nem kerül sor, vagy legalábbis nem szabad, hogy sor kerüljön. Mindebből viszont az következik, hogy a társasági szerződés érvénytelenségének a megállapítására pert nem lehet indítani. Bizonyos érvénytelenségi okok viszont a cégbejegyzési eljárás során fedve maradhatnak és ezeket utólag a fentiek szerint nem lehet orvosolni.

Ezt a megoldási módot – noha ismerem és tudom, hogy a cégvalódiság elve és a forgalom biztonsága azt kívánja, hogy utólag ne lehessen a már megkötött és működő gazdasági társaságokból fakadó kötelezettségek teljesítése alól kibújni többek között azon okkal, hogy a társasági szerződés érvénytelen – mégis kissé aggályosnak vélem.

a) Azt nem vitatom, hogy a Ptk.-nak a szerződés érvénytelenségére vonatkozó valamennyi rendelkezése a társasági szerződések tekintetében nem alkalmazható. pl. a semmisségre határidő nélkül lehet hivatkozni. Noha még itt is hozható olyan példa, ami legalább is elgondolkodtató, pl. ha úgynevezett állapot-cselekvőképtelen (szeszés ital vagy kábítószer hatása alatt levő személy) köt ilyen szerződést.

b) A jelenlegi szabályok tulajdonképpen egyetlen érvénytelenségi okot sem tartalmaznak, illetve amit a Ctv. érvénytelenségi oknak nevez, az valójában nem érvénytelenség, hanem a szerződés kötelező tartalmi elemei közé tartozik. A Gt-ben kellene kidolgozni

a társasági szerződés érvénytelenségének a szabályait és az érvényesítés lehetőségeit és korlátjait.

c) Az nehezen fogadható el, hogy ha pl. valakit „megzsarolnak”, hogy írja alá a társasági szerződést, akkor ennek tulajdonképpen semmi következménye nem lesz. Legfeljebb a társaságtól függetlenül indíthat az illető pert az ellen, aki őt „megzsarolta” és esetleg kártérítési igényt érvényesíthet.

d) A jelenlegi szabályozás mellett nem igen lehet megoldani azt a helyzetet, amikor valakinek a nevét aláhamisítják a társasági szerződésen. A kötelező ügyvédi képviselő és kötelező ügyvédi ellenjegyzés, esetleg a közokirati forma alkalmazása az esetek jelentős részében alkalmas az ilyen esetek megelőzésére, de nem a megoldására.

Ezek mind olyan kérdések, amelyeket előbb vagy utóbb meg kell oldani. Valamilyen összhangot kell teremteni a Gt és a Ptk. között. Abban az esetben pedig, ha a társasági jogi koncepciónak nem felel meg a polgári jog által adandó megoldás, akkor a Gt-ben kell kidolgozni az adott kérdéskör megoldását.

3. A harmadik kérdéskörként igen röviden még egy területről kell beszélnünk. Ez pedig az előtársaság. A kérdés tulajdonképpen az, hogy az előtársaság jogképes-e és ha igen, akkor ez a jogképesség mikor kezdődik és mire terjed ki.

Az előtársaság intézménye – a német jog hatására került be a Gt-be – és alapvetően azon a helyzeten kívánt segíteni, amely szerint a cégbejegyzéssel a gazdasági társaság a jövőre nézve jön létre, tehát a bejegyzésnek nincsen visszaható hatálya. Az előtársasági megoldás tulajdonképpen, majdnem a régi rendszert mentette át az új szabályozásba is. A korábbi megoldás ugye az volt, hogy a társaság a cégbejegyzéssel a társasági szerződés (alapító okirat) létrejöttének időpontjára visszaható hatállyal jött létre a gazdasági társaság. A jelenlegi szabályok pedig azt mondják, hogy a cégbejegyzéstől kezdve jön létre a társaság, de a társasági szerződés közokiratba foglalásától illetve ügyvédi ellenjegyzéstől kezdve előtársaságként működhet, a cégbírósaági bejelentéstől kezdve pedig üzletszerű gazdasági tevékenységet folytathat. Ez utóbbi lehetőség igen szűkörően korlátozva van. Ez a helyzet veti fel, hogy az előtársaság jogképességgel rendelkezik-e vagy sem.

A kérdés formai válasza egyértelmű nem, mert, amíg egy szervezet nem jön létre, addig nem lehet a forgalom, a polgári jogi jogviszony alanya. Ugyanakkor a Gt. kifejezetten feljogosítja az előtársaságot üzletszerű gazdasági tevékenység folytatására, ami jogalanyiség nélkül elképzelhetetlen. Kézenfekvő lenne a méhmagzat feltételes jogképességére hivatkozni, és annak analógiájára megoldani a kérdést. Itt azonban legfeljebb hasonlóságról de közel sem azonos tényállásról van szó. A méhmagzat esetében rendszerint és tipikusan csak jogszerzés fordul elő, tehát ha a jogképességet nem szerzi meg – mert nem születik élve – akkor a jogszerzés nem áll be. Az előtársaságnál üzletszerű gazdasági tevékenységről van szó; jogszerzésről és jelentős kötelezettség vállalásról. Ha az előtársaság a jogképességet nem szerzi meg, akkor ezeket az ügyleteket nem lehet érvénytelennek tekinteni, legfeljebb meghíúsultnak.

Jómagam az előtársaság indokoltságát megkérdőjelezem. Ez azonban megint társasági jogi kérdés. A jelenlegi helyzetben azt kell mondani, hogy a Gt. az előtársaságot is feltételes és korlátozott jogképességgel ruházza fel és egyben korlátozza a tagok cselekvési lehetőségét pl. nem lehet a társasági szerződést módosítani. Amennyiben a társaság cégbejegyzési kérelmét jogerősen elutasította a bíróság, az előtársaság által kötött ügyletei érvényesek lesznek, azokért helyt kell állni és a Gt. szerint haladéktalanul meg kell szüntetni a tevékenységét.

A fentebb tárgyalt eseteken kívül természetesen lehetne keresni és találni még több olyan esetet, amelyben a társasági jog területén a polgári jog szabályait lehetne, vagy kellene alkalmazni. Úgy gondolom, hogy a napirenden levő Ptk. kodifikáció során is kellő figyelmet kell fordítani arra, hogy a polgári jog tárgykörébe kerülnek olyan tényállások, amelyeket a társasági jog függvényében kell megoldani. Ugyanakkor a társasági törvény esetleges módosításánál is figyelembe kell venni, hogy adott esetben a polgári jogi megoldás megfelelő eredményt ad-e vagy nem. Ez utóbbi esetben önálló szabályokat kell a Gt-be beépíteni.